

Šiame numery:

Vilniečiai prašo grąžinti pavogtas vertybes.

Petro Klimo atsiminimų knyga. Literatūrinio darbo gretose "Drauge":

pluoštelis atsiminimų laikraščio jubiliejų proga.

Prof. Vlodo Jakubėno filmas.

Poezijos dienos Chicagoje: gyvųjų poetų vakaras, studentiškoji

pogrindžio poezija, literatūrinis filmas, aktorius Juozo Palubinsko recitalis ir Blandyčių dainuotinė poezija.

PETRO KLIMO ATSIMINIMŲ KNYGA

PRANAS CEPENAS

Petras Klimas, iš MANO ATSIMINIMŲ. Išleido Juozas Kapočius 1979 m. Spaudė Lietuvių Enciklopedijos spaustuvė Bostone. Leidinys didesnio formato, kietais viršeliais, 416 psl., kainą 12 dol.

Neseniai (1979 m. pradžioje) Lietuvių Enciklopedijos Leidykla Bostone išspausdino mūsų žymaus diplomato ir Vasario 16 d. akto signataro Petro Klimo knygą, antrašte „Iš mano atsiminimų“. Knygoje yra įdėtos trys P. Klimo nuotraukos ir knygos pabaigoje yra išspausdinta pavardžių bei vietovardžių rodyklė. Atsiminimų knyga suskirstyta į 41 skyrių, kurie apima P. Klimo gyvenimą nuo pat jaunystės, jo visuomeninę bei politinę veiklą, Lietuvos Nepriklausomą valstybę atkuriant, jo dalyvavimą visose svarbesnėse Lietuvos diplomatinėse derybose ligi jo paskyrimo nuolatiniu Lietuvos atstovu pradžioje į Italiją, o paskui — į Prancūziją.

P. Klimas savo atsiminimų įžangoje *Žmogus istorijoje* labai kukliai nusako savo atsiminimų tikslą ir vertę, rašydamas, kad „Kaip smiltelė viena prie kitos sudaro krivą, taip ir kiekvienas žmogus yra bendruomenės dalis — kūrėjas. Ta prasme ir noriu čia kelti smiltelės padėti prie lietuvių tautos istorijos, kaip ji su manimi ir pro mane nuriėjo mano gyvenimo laikotarpiai“.

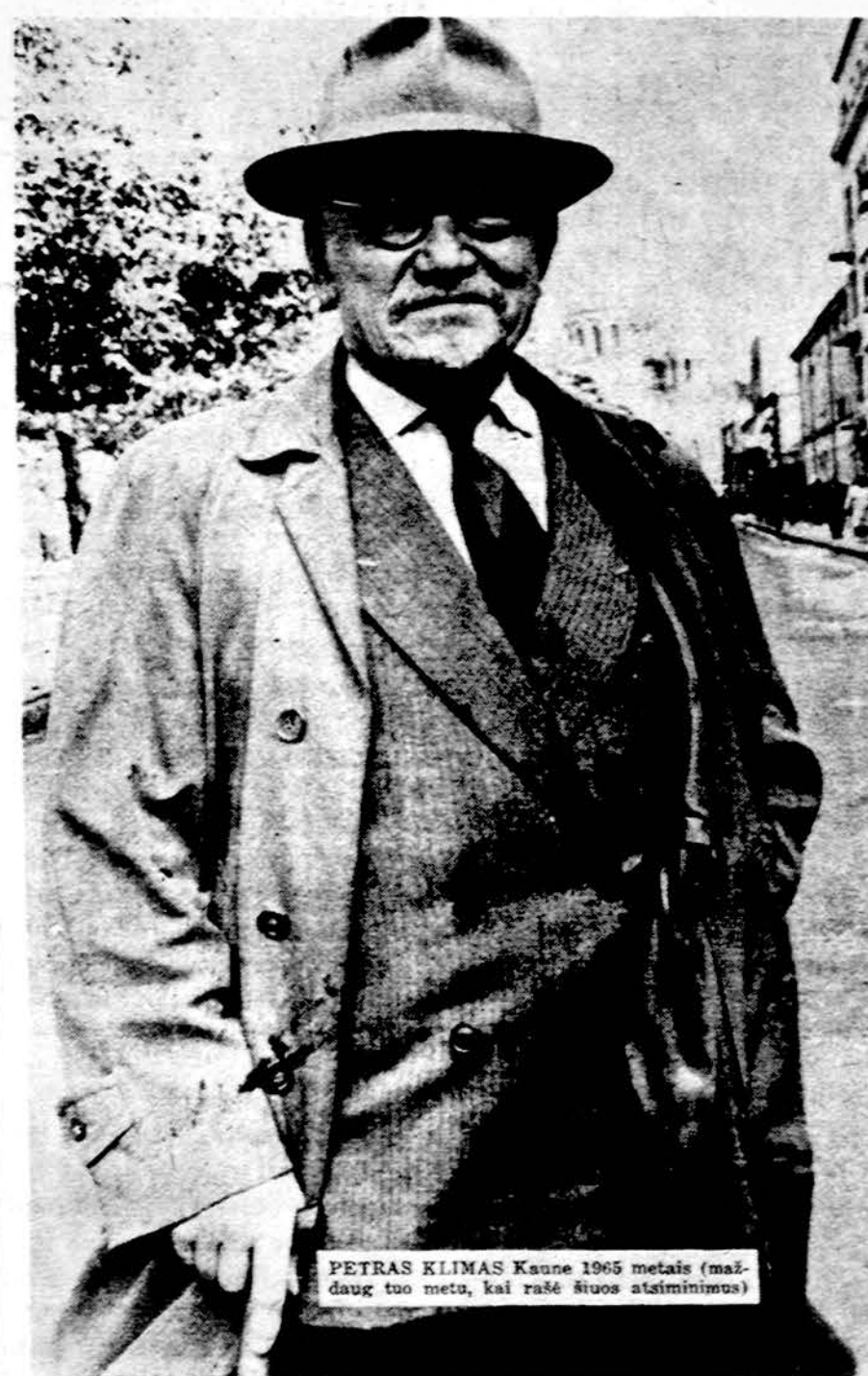
Trečiame ir tolesniuose skyriuose autorius glaudiai, bet įdomiai aprašo carinio valdymo meto Marijampolės gimnazijos moksleivių nuotakas, mokinių savišviatos kuopelių veiklą, o po 1905 m. revoliucijos, truputį pasikeitus politinėms sąlygoms — lietuvių mokinių būrelių viešą

veiklą, pasirodant su vaidinimais, chorais ne tik Marijampolėje, bet ir tolimesnėje apylinkėje, keliant žmonių tautinį susipratimą. Toliau P. Klimas aprašinėja, kaip jie — gimnazistai 1908 m. pradėjo hektografu spausdinti laikraštėlį „Mokinių Draugą“, kuris skatino jaunimą šviestis, lavintis ir dirbti visuomeninį darbą.

Bet netrukus caro žandarai suėmė apie, jų manymu, „pavojingą mokinių politinę veiklą“, nukreiptą prieš Rusijos galingąją imperiją. P. Klimas su savo draugais gimnazistais, leidusiais tą laikraštėlį, buvo areštuoti, iš gimnazijos pašalinti ir 1909 m. visi jie buvo teisiami. Bet adv. A. Butaičiai sumanė jų bylą ginauti, teismas visus juos išteisino, o gimnazija vėl juos priėmė atgal mokslo testai.

P. Klimas, studijuodamas teisės mokslus Maskvoje, buvo vienas svarbiųjų „Aušrinės“ žurnalo redaktorių ir bendradarbių. Ligi „Aušrinės“ ir vėliau „Atėities“ žurnalų leidimo, lietuvių moksleivių savišviatos kuopelių buvo ne tik Lietuvos gimnazijose, bet ir Latvijos bei Rusijos miestų gimnazijose, kuriose mokėsi lietuviškas jaunimas. Bet centralizuota moksleivių ir studentų veikla buvo pradėta tik 1910 m., pradėjus leisti „Aušrinę“, kuri, Klimo nuomone, yra išvairiusi antrąjį „Aušros“ barą Lietuvos jaunumu, nes pvz., 1914 m. „Aušrinės“ buvo spausdinama 3.250 egzempliorių. Greta „Aušrinės“ 1911 m. buvo pradėtas leisti ir moksleivių žurnalas „Atėities“, sujungęs katalikiškąjį jaunimą.

Atsiminimų dešimtas ir vienuoliktas skyrius paskirtas 1915 m. vokiečių okupacijos pradžiai. Tuo metu P. Klimas, gavęs lei-

PETRAS KLIMAS Kaune 1905 metais (maždaug tuo metu, kai rašė šiuos atsiminimus)

dimą iš vokiečių okupacinės valdžios, apėmė dalį Suvalkijos ir aprašė iš vos praėjusio karo savo išpučius ir šurpulingus vaizdus bei vokiečių įvestą administracinę tvarką. Greta niūrių pasakojimų blykstelė ir gražiosios Dzūkijos gamtos subtilūs aprašymai, kurie tikėtų dėti ir į mokinių skaitymų knygas. Savo aprašyme jis, kaip istorikas, pateikia istorinių duomenų apie aplankytus miestelius, bažnyčias, piliakalnius,

dvarus ir t.t.

Šių idomų P. Klimo atsiminimų dalis apie vokiečių okupaciją pradžioje Pirmojo pasaulinio karo metu, 1935 m. buvo išspausdinta žurnale „Naujoji Romuva“, o 1969 m. — pakartota JAV „Darbininke“.

Kaip žinome, Pirmojo pasaulinio karo metu daug lietuvių inteligentų pasitraukė iš Lietuvos į Rusiją. Tada Vilniuje pasilikusieji lietuviai veikėjai, gyvenimo

aplinkybių verčiami, turėjo testuoti visuomeninį ir politinį darbą ne tik už save, bet ir už tuos, kurie pasitraukė į Rusiją. O darbo buvo per akis — mokyklų steigimas, lietuviškų vadovėlių parengimas, būtinų politinės literatūros ruošimas, įvairių memorandumų rašymas ne tik vokiečių karinei valdžiai, Vokietijos vyriausybei, bet ir prezidentui W. Wilsonui ir kt.

Su šiose atsiminimuose P. Klimas įdomiai aprašo, kaip jis 1916 m. pradžioje pats vienas parašė, išspausdino ir per patikimus asmenis išplatino Lietuvoje pirmąjį atsisveikimą prieš vokiečius, kuriame jis pirmą kartą išskėlė šūkį: „Tegyvuoją susipratusi ir laisva Lietuva“ ir dėl didesnio įspūdžio tą atsisveikimą jis pasirašė „Laisvosios Lietuvos kovotojai“.

Be daugelio kitų darbų, 1917 m., gavęs iš vokiečių valdžios leidimą leisti laikraštį „Lietuvos Aida“, P. Klimas buvo to laikraščio faktinis redaktorius ir beveik kiekvienam numeriui jis parengdavo labai vertingų straipsnių. Deja, tų straipsnių daugumą vokiečių cenzūra išbraukdavo.

Toliau P. Klimo atsiminimuose yra aprašyta 1917 m. Lietuvių Vilniaus konferencija, Lietuvos Tarybos sudarymas ir kelias į Vasario 16 d. Nepriklausomybės akto pasirašymą. Čia jis plačiai nagrinėja visus sunkumus ir kovas su vokiečių karine valdžia ir Vokietijos imperine vyriausybe, o taip pat — Lietuvos Tarybos narių principinius nesutarimus ir dėl Vasario 16 d. akto ir vėliau — dėl parinkimo karaliumi Urachio. Reikia pabrėžti, kad tokio įstisinio aukščiausio suminėtų įvykių aprašymo, iki šiol mes dar neturėjome. Todėl, kurie nori sąmoningai suprasti Vasario 16 d. akto vertę ir pajusti pačių lietuvių (Nukelta į 2 psl.)

Kertinė Parasė

Vilniečiai prašo grąžinti pavogtas vertybes

Redakcijos pastaba. Įvairiais rusų invazijų ir okupacijų laikotarpiais daug brangaus ir istorinio Vilniaus universiteto turto buvo pagrobta ir išvežta į Rusiją. Vilniaus universiteto 400 metų jubiliejaus proga vilniečių oficialiai yra paprašyta Universitetui priklausantį turą grąžinti apipieštam savininkui. Atitinkamą dokumentą ir jo komentara skelbia pagrindinis Vilniaus universiteto leidinys „Alma Mater“, 1979 m., Nr. 1. Visa ta medžiaga iš minėto leidinio čia perspausdinam, kaip komentarus painformuodami ir mūsų skaitytojus.

TSRS Mokslių Akademijos Prezidentui — akademikui Aleksandrovui A. P.

Giliai gerbiamas Anatolijau Petrovičiauj!

1979 m. rudenį Vilniaus Darbo raudonosios vėliavos ordino V. Kapsuko universitetas, vienas iš seniausių mūsų šalies universitetų, nutarus TSRS CK švenčia savo 400 metų sukaktį.

Ruošiamasi jubiliejui, pažymint stiprėjančią tautų draugystę, patvirtinant neginčijamą socialinės santvarkos pirmenybę, palyginus su buvusiomis visuomeninėmis formacijomis, kurias universitetui teko pergyventi per savo 4 istorijos amžius. Universitetas stengiasi stiprinti mokslinius ir draugiškus ryšius su šalies universitetais ir moksliniais centrais, o taip pat gauna visokeriopą pagalbą iš jų, sprendžiant principinius mokslo ir specialistų paruošimo klausimus.

Tarybų valdžios metais nemazą pagalbą, ruošiant aukštai kvalifikuotus mokslinius kadrus, sutvarkant universiteto mokslinių įstaigų tinklą ir stiprinant jų mokslinę bazę, suteikė TSRS Mokslių akademija. Visa tai uni-

versiteto kolektyve pagimdo įsitikinimą, jog TSRS MA įstaigų ir Prezidiumo asmenyje Vilniaus universitetas turi didelį draugą ir pagelbininką. Todėl mokslinės visuomenės vardu mes manome, jog dera ir tikslinga iškelti sekančių principingą istorinio plano klausimą.

Kaip žinoma, 1832 m. Nikolajaus I valdymo metu, universitetas buvo uždarytas, o jo turtas išvežtas iš Lietuvos ir išdalinamas įvairioms įstaigoms. Be to, ir vėliau, prieš I-jį pasaulinį karą, o taip pat ir jo metu, carinė vyriausybė tęsė Lietuvos kultūrinių vertybių grobstymo politiką. Tarp išvežtojo turto ypatingą vertę turėjo retos senos knygos.

Respublikos ir universiteto visuomenė teikia didelę reikšmę 1918 m. Lenino „Dekretui apie evakuotus ir išvežtus už Lietuvos ribų valstybines, visuomenines ir privačias įstaigas...“ pagal kurį visos carizmo pasisavintos vertybės turi būti grąžintos Lietuvai.

Iš tikrųjų dalis senojo Vilniaus universiteto turto buvo grąžinta dvidešimtais metais, dalis — po II pas. karo, betgi dar daug istorinių vertybių iki šiol laikomos įvairiose įstaigose. Taip TSRS Mokslių Akademijos fundamentalinėje bibliotekoje (Leningrade) yra ypač vertingų knygų rinkinys, priklausęs Vilniaus universitetui ir pervežtas į Peterburgo universitetą, universitetą uždarius. Tarp jų yra lietuvių bibliofilų, pagrindinių Vilniaus universiteto fondatorių, knygos, kaip Sigismundo Augusto, Georgijaus Albinuso (XVI a.), Leono Sapiegos, Radvilų (XVII a.) ir kt. Kultūrinė istorinė šių knygų reikšmė Lietuvai labai didelė, nes jos liudija apie mokslo, kultūros, skaitymo paplitimą. Visi šie leidiniai turi atitinkamus knygos ženklus, nurodančius jų priklausomybę Vilniaus universitetui.

Apie tai plačiai žinoma kaip respublikoje, taip ir užsienyje. Todėl, suprantama, vėl ir vėl iškyla klausimas, kodėl gi iki šio laiko pilnai neįgyvendintas Lenino dekretas.

Mes įsitikinę, kad Jūs suprasite padėties rimtumą. Primygtinai prašome Jus peržiūrėti klausimą apie paminėtų knygų rinkinio grąžinimo galimybę Vilniaus universitetui. Toks žingsnis turėtų milžinišką politinę ir propagandinę reikšmę. Jis neabejotinai padarytų teigiamą įtaką draugystės stiprinimui tarp TSRS tautų ir suteiktų pagarbą rusų tarybių tautai.

Mūsų kreipimasis pagrįstas klausimo svarbumu ir nuoširdžiu noru pabrėžti didelius Lietuvos pasiekimus Tarybų valdžios metais kultūros ir mokslo srityse.

Su pagarba
Vilniaus universiteto rektorius,
LTSR MA akademikas,
Socialinio darbo didevyris
Prof. dr. J. Kubilius
Universiteto partijos komiteto sekretorius, nusipelnęs LTSR mokytojas
Doc. K. Poškus

VVU 400-tųjų metų Jubiliejinio valstybinio komiteto narys, nusipelnęs LTSR kultūros — švietimo darbuotojas
Doc. L. Vladimirovas

VVU mokslinės bibliotekos direktorius, nusipelnęs LTSR kultūros veikėjas.

Fil. m. k. J. Tornau

Pagrindinio žurnalo „Alma Mater“ 1979 m., Nr. 1, redakcijos pastaba. Šis Laiškas, mūsų išverstas į lietuvių kalbą, yra teigiamas dalykas. Tie, kurie jį parašė, šiuo atveju verti pagarbos. Tik labai keista, kad po šiuo laišku nėra paties Jubiliejinės komisijos pirmininko, Lietuvos TS R Komunistų partijos Centro Komiteto sekretoriaus L. Šepčio parašo. Nejaugi L. Šepčys, neseniai buvęs kultūros ministras, o dabar, užimdamas tokį aukštą postą partijos viršūnėje ir tapęs universiteto Jubiliejinės komisijos svarbiausia figūra, nesirūpina išplėtomis mūsų kultūros vertybėmis? Nejaugi jam svarbiau neturėti jokios „dėmelės“ švietimo valdžios akivaizdoje ir tuo pretekstu aukoti gyvybinius mūsų

ALMA MATER reikalus? Nejaugi jam jo trokštama karjera svarbiau už viską.

Bet palikime šį klausimą kol kas nuošaliai. Grįžkime prie Laiško TSRS MA prezidentui. Laiške paminėta tik nedidelė rusų pagrobta Lietuvos kultūrinių vertybių dalis. Lietuvos Metrika, neprieinama Lietuvos istorikams ir teisininkams, vertingiausi meno paminklai, šiuo metu neteisėtai laikomi Ermitaže bei kituose Rusijos muziejuose, — toli gražu nepilnas sąrašas tų neįkainojamų meno bei kitokių vertybių, kurias rusų valdžia grobstė per beveik pusantro šimto metų okupacinį laikotarpį. Ypač didelį masinį grobstymą vyko po nepavykusių 1831 ir 1863 metų sukilimų, kada sukilėliai buvo žudomi arba tremiami į Sibirą, kada vyko kolonizacija ir rusifikacija. Ką nesunaikino, ko nenusiaubė, tą išvogė, išgrobstė. Idomu, kuo didžiutusi, sakysim, Ermitažas, jei visos pagrobtos vertybės būtų grąžintos teisėtiems jų savininkams?

Lietuva, sudariusi Taikos sutartį su Tarybų Rusija, kaip jau

pažymėta ir Laiške, kėlė šį klausimą. Taikos sutartyje buvo pažymėta, kad iš Lietuvos išplėšti ir išgabenti į Rusiją kultūriniai istoriniai ir meno vertybės turi būti grąžinti tikrajam savininkui — Lietuvai. Tiesa tai buvo tik sutartis, kurias beveik visuomet pasirašo Tarybų Sąjunga, bet apie vykdymą mažiausiai galvoja... Sugrąžinti išvogtas vertybes — Tarybų valdžiai buvo pats sunkiausias dalykas. Čia nepadėjo net ir didžiausias Tarybų Rusijos autoritetas — Leninas, jo dekretas. Kai reikia atitaistyti skriaudą, didžiajai rusų tautai nieko nereikia ir Leninas! Visokiais išsisukinėjimais, dėsinais ir apgaudinėjimais buvo sulaukiyta Lietuvos Metrika bei kitos vertybės. Taip atėjo 1940 metai, kada buvo pagrobta ir pati Lietuva. Prasidėjo ne pavogtų vertybių grąžinimas, o naujas vagysčių etapas...

Bet štai Jubiliejus! Ir dar koks — 400 metų! Kad Vilniaus universitetas ne seniausias v'soje dalykus... Šis sukurtas mitas išsiskleidė kaip dūmai: falsifikacija per daug įžu-

li — reikia jos norom nenorom atsiskirti. O minėti tokį Jubiliejų labai nesinorėtų... Bet tas praktikas užsienis!... „Tarybų valdžiai Lietuvoje ne tas dabar rūpi... Minėti universitetą — tai kažką priminti apie jėzusius... Nebūtų jokių minėjimų, bet tas nelemtas Junesko.“

Blogiausia, kad apie šio universiteto sukaktį rašo ne tik užsienio lietuvių, bet ir ta vadinama „didžioji spauda“... Ir vagystės mini...

Nenorime būti blogio pranašais. Bet tai, kad iki šiol reikalai su išplėstu universiteto turto grąžinimu nepajudėjo iš vietos, kelia nesmagias mintis: vargu ar vagis atsižvelgs į Jubiliejų...

Laiške prezidentui išdėstyti ir tokie motyvai — propagandiniai, kurie atitinka dabar skleidžiamą ideologiją. Be to, Lietuva jau ne „buržuazinė“, minėtos vertybės lieka toje pačioje valstybėje... Žodžiu, nebėra jokių „kliūčių“, jokio preteksto neatsižvelgti į Laišką skeltus reikalavimus. Lieka laukti.

Ką gi, pažiūrėsime, kokie bus rezultatai.

Petro Klimo atsiminimų knyga

(Atkelta iš 1 psl.)

vių kovas su okupacine vokiečių valdžia, turėtų labai dėmesingai šiuos P. Klimo atsiminimus perskaityti.

Kitus atsiminimų skyrius skaitant, išryškėja plati ir labai vertinga P. Klimo diplomatinė veikla užsienyje. 1918 m. pabaigoje jis buvo paskirtas Lietuvos delegacijos nariu Versalio taikos konferencijoje. Toje delegacijoje P. Klimas buvo vienintelis asmuo, kuris buvo tinkamai pasirengęs ginti Lietuvos etnografines sienas Taikos konferencijoje. (Karo metu jis jau buvo išspausdinęs veikalą šiuo klausimu).

Apie Versalio Taikos konferenciją yra išspausdinta daug dokumentinės medžiagos, kurioje yra paličiami ir Lietuvos reikalai. Bet tikrasis mūsų reikalų gynimo liudytojas toje konferencijoje gali būti tik savas diplomatas, vienu ar kitu atveju ten dalyvavęs ir Lietuvos reikalų gynimą užfiksavęs. Iš šių atsiminimų matyti, kokių milžiniškų pastangų reikėjo mūsų delegacijai Versalyje, ginant Lietuvos teritorines teises nuo Lenkijos kėsinių. P. Klimas taip pat įdomiai aprašo ir Lietuvos taikos delegacijos pastangas atgauti iš Vokietijos visą Mažąją Lietuvą.

Grįžęs iš Versalio Taikos konferencijos, kurioje Lietuvos ir Lenkijos problema nebuvo išspręsta, P. Klimas rado Lietuvioje tebevykstančius karinius susidūrimus, kivirčus bei nuolatinius pasikeitimus diplomatinėmis notomis su Lenkija. Maža to, 1919 m. Lenkija rengė slapta peoviką (POW) — lenkų karinę organizaciją perversmą Lietuvoje, norėdama sudaryti Lietuvoje prolenkišką vyriausybę, kuri pakviestų Lenkijos kariuomenę ir okupuotą visą Lietuvą. Ir vadinamoji „Bermontiada“ taip pat buvo didelė grėsmė Lietuvos nepriklausomybei. Savo atsiminimuose P. Klimas taip pat tiksliai aprašinėja ir padeda mums suvokti tų įvykių reikšmę beatsieigiančiai Lietuvai.

1919 m. Lietuva išvarė iš savo krašto Raudonąją armiją, o 1919 metų pabaigoje — bermontininkus (rusus ir vokiečius). Šių visų įvykių diplomatinėje veikloje labai aktyviai dalyvavo pats P. Klimas.

1920 m. gegužės pradžioje prasidėjus Lietuvos ir Sovietų Rusijos taikos deryboms Maskvoje, P. Klimas ten pat dalyvavo kaip sienų ekspertas. Jo atsiminimų 32 skyriuje aprašyta daug įdomių faktų apie šiuos derybų eigą ir taikos sutarties pasirašymą. Pavyzdžiui, P. Klimas atskleidžia, kad įžangai ir Lietuvos ir Sovietų Rusijos taikos sutartį parašė pats Leninas ir tą įžangos tekstą įteikė abiem šalių delegacijoms, kurios Lenino tekstą be ginčų priėmė. Pagal Lenino parengtąjį tekstą Sovietų Rusija pripažino Lietuvos savarankiškumą ir nepriklausomybę ir visiems amžiams atsisakė nuo visų Rusijos suvereniteto teisių ir lietuvių tautą ir josios teritoriją (255 psl.).

Toliau P. Klimo atsiminimuose aprašyti vėlesni Lietuvos ir Lenkijos santykiai ir Suvalkų sutartis, kurią Klimas vadina „Didžiąja Suvalkų klaida“. Suvalkų sutarties derybose Lenkų delegacijai neoficialiai dirgavo pats J. Pilsudskis, o Lietuvos delegacijai taip pat neoficialiai vadovavo P. Klimas. Čia Klimas, kaip tų įvykių dalyvis, tvirtina, jog sunku suprasti didesnę istorinę klaidą, kaip kad įvykdytą Suvalkų sutarties derybų metu, kada Pilsudskis įsakė gen. Żeligowskiui parengti dalį Lenkijos armijos „maišui“ ir tuoj pat po Suvalkų sutarties pasirašymo užimti Vilnį ir Vilniaus sritį.

Po Żeligowskio įvykdyto

„maišto“ ir Vilniaus užėmimo, P. Klimas aprašo visas Lietuvos diplomatinės pastangas Tautų Sąjungoje atgauti Vilnį ir Vilniaus sritį bei Tautų Sąjungos mėginimus Żeligowskio sudarytą nenormalią padėtį išspręsti plebiscitu. Bet ir dėl plebiscito abiem šalim nesutarus, Tautų Sąjunga pasiūlė Lietuvai ir Lenkijai pradėti tiesiogias derybas dėl Vilniaus ir jo srities, vadovaujantoms deryboms P. Hymansui, Belgijos atstovui Tautų Sąjungoje.

Paskui jis aprašo didelį Lietuvos visuomenės nepasitenkinimą, kurį sukėlė Hymanso pasiūlytas Lietuvos ir Lenkijos susitaikymo projektas, ruošta atentatą prieš tuometinį ministrą pirmininką E. Galvanauską, kuris tada vadovavo deryboms su Lenkija, ir net suminė to atentato ruošėjų pavardes (331 psl.). Tačiau dėl nurodytų atentato ruošėjų pavardžių tikrumo ir jis pats abejoja. (Iš tikrųjų kai kurie P. Klimo suminėti asmenys, pavyzdžiui B. Sruoga, tuo metu studijavo Berlyne, tad vargu ar galėjo prisidėti prie atentato ruošimo).

Savo atsiminimus autorius baigia Mažosios Lietuvos problemos svarstymu ir Klaipėdos krašto likimo sprendimu.

Mums reikia džiaugtis, kad P. Klimas šiuos atsiminimus parašė ir jo artimieji sugebėjo juos persiųsti iš okupuotos Lietuvos į Vakarų ir kad p. J. Kapočius juos išleido.

Taip pat yra išlikęs P. Klimo dienoraštis, kurio fragmentų jau buvo spausdinta JAV leidžiamuose žurnaluose „Metmenyse“ ir „Varpe“. Iš šio dienoraščio jau išspausdintų fragmentų galima spėti, kad Klimas sąžiningai užrašinėjo to meto Lietuvai liečiančius politinius įvykius ir juos išties išspausdinus, būtų tikrai vertingos medžiagos Lietuvos istorijai.

Pabaigai dar noriu suminėti, kad P. Klimo visuomeninė ir vėliau diplomatinė veikla buvo lydimą kalninių ir kančios. Dar gimnazistą jį kalino rusų žandariai. Pirmojo pasaulinio karo metu — vokiečiai okupantai. Antrojo pasaulinio karo metu, vokiečiams naciams pietų Prancūziją okupavus, P. Klimas 1943 m. vėl buvo areštuotas ir per keletą Vokietijos kalėjimų buvo atgabentas į tuo metu dar vokiečių okupuotą Lietuvą. Lietuvoje jis buvo laikomas namų arešte ligi naujos bolševikų okupacijos. Bolševikams Lietuvą okupavus, P. Klimas tuoj pat buvo sumintas ir išvežtas į Sibiro kalėjimus, kur jis iškalėjo dešimtį metų.

Reikia stebėtis, kad P. Klimas, ilgą kalinių išvargintą, grįžęs ir Sovietų Rusijos taikos sutartį parašė pats Leninas ir tą įžangos tekstą įteikė abiem šalių delegacijoms, kurios Lenino tekstą be ginčų priėmė. Pagal Lenino parengtąjį tekstą Sovietų Rusija pripažino Lietuvos savarankiškumą ir nepriklausomybę ir visiems amžiams atsisakė nuo visų Rusijos suvereniteto teisių ir lietuvių tautą ir josios teritoriją (255 psl.).

Toliau P. Klimo atsiminimuose aprašyti vėlesni Lietuvos ir Lenkijos santykiai ir Suvalkų sutartis, kurią Klimas vadina „Didžiąja Suvalkų klaida“. Suvalkų sutarties derybose Lenkų delegacijai neoficialiai dirgavo pats J. Pilsudskis, o Lietuvos delegacijai taip pat neoficialiai vadovavo P. Klimas. Čia Klimas, kaip tų įvykių dalyvis, tvirtina, jog sunku suprasti didesnę istorinę klaidą, kaip kad įvykdytą Suvalkų sutarties derybų metu, kada Pilsudskis įsakė gen. Żeligowskiui parengti dalį Lenkijos armijos „maišui“ ir tuoj pat po Suvalkų sutarties pasirašymo užimti Vilnį ir Vilniaus sritį.

RADIJO VALANDELIŲ KONKURSAI

Norėdama kaip galima plačiau sudominti visuomenę Vilniaus universiteto 400 metų sukaktimi, Kultūros taryba nutarė paskelbti lietuvių radijo valandėlių konkursą paruošti ir transliuoti šios sukakties minėjimo programas. Premijoms bus panaudoti jau anksčiau iš lietuvių fondo gauti 1000 dol. radijo valandėlių reikalams. Konkurso sąlygos ir vertinimo komisija bus netrukus paskelbta.

Prof. Vlodo Jakubėno filmas

JUOZAS PRUNSKIS

Energingas ir kūrybingas kun. Algimantas Kezys, S.J. su savo talkininkais susuko naują kultūrinį filmą — apie kompozitoriaus Vlodo Jakubėno gyvenimą ir kūrybą.

Filmas maždaug pusę valandos, bet labai ryškiai supažindina su mūsų talentingo muziko kultūriniais laimėjimais. Tai bus vienas iš geriausių A. Kezio parūpintų filmų apie mūsų kultūrinius.

Filmas spalvotas. Ekrane vėl i mus prabyla garbingasis velionis. Muz. V. Marijošiaus taikliai klausinėjamas, jis pasakoja apie savo studijas pas prof. Vitalį Rygoje, apie jų gilinimą Berlyne, apie savo tėvo pamėgimą klasikinės muzikos, kas ir jame ižiebė muzikos meilės kibirkštį. Komp. Jakubėnas apibūdina savo dėstyto darbą konservatorijoje, atskleidžia, kaip jis su pomėgiu rašė koncertų recenzijas, kaip Berlyno laikraščiai palankiai sutiko pirmuosius jo kompozicijų atlikimus.

Pasako, kad mėgiausias jo kūrinys — „Mano pasaulis“ išsivijioje paverstas kantata mišriam chorui, keturiems solistams.

Tačiau filmas nėra tik dviejų muzikų pasikalbėjimas. Ne, tai Jakubėno muzikinio gyvenimo atkūrimas. Ekrane suvinta jo parašytų kūrinių viršeliai, gaidų puslapiai, programų lapai ir tas, ką akys pagauna ekrane, perduodama filmo garsais, skambanti melodijoms Jakubėno kūrinių: Pasaka, Pasakų kraitis, me-nuetas iš simfonijos, suita Miško šventė, Gintaro pilis, jo sukurto dainos liaudies melodijų motyvais.

Visos tos melodijos dar praturtinamos, ekrane rodomas atliekančių orkestrų, muzikų, bet taip išradinėjant parenkant — tai instrumento detale, tai patį muzikantą, išjautusį ir grojamą dalyką. Dainas išgirstame, žiūrėdami į jas atlikusios sol. V. Jonuškaitės paveikslą ar stebėdami, kaip dainuoja sol. D. Stankaitė; jos balsui skambant, parodoma ir ji, bevaikšiojanti vandens pakrante ar miške.

Pagal muzikos turinį ekrane stebime paukščius, plaukiojančias anteles, ošiančius miškus ar matome akompanuojantį A. Vasių, ar išraiškos šokių besisukančią Vidą Galėnaitę.

Filmas įdomus ir kinematografinis išradingumu, ir melodijų patrauklumu, ir ekrano įvaizdžių parinkimu. Prisidėjo čia apsidžiūję talentingų rankų. Daug padarbo filmo redaktorė M. Smilgaitė, garsų pritaikytojas Toliušas, o filmo gale prabėga pro akis ir mecenatų sąrašas: Olgos Jakubėnienės palikimas, Illinois menų fondas, Lietuvių fondas, Austė ir dr. M. Vygantai, Ada ir dr. Pr. Sutkai, kun. Pov. Dilyš, E. Holenderienė. Ekrane parodytas ilgas Jakubėno kūrinių sąrašas liudija, kad jis nusipelnė šio filmo kūrybinio darbo ir aukų.

Muz. Juozas Kreivėnas po filmo demonstravimo suglaustai papasakojo lietuvių muzikos istoriją — nuo kaimo muzikantų iki Kudirkos, Naujajio, Sasnausko. Bet tai vis buvo muzika saviesiems.

Nepriklausomybės laikais iškilio Gruodis, Šimkus. Jakubėnas buvo pirmasis simfonikų sąrašas. Parašė plačiai užsimojęs, turėdamas ryšių su Rytiais ir Vakarais.

Po Jakubėno atėjo moderniškesnė muzika, lygiuojanti į Vakarą.

Mūsų muzikos istorijoje komp. Jakubėnas vienas iš pirmųjų. Koks jis atėjo jaunas su „Gėlėmis iš šieno“, toks pasiliko per visą savo kūrybos laikotarpį. Jis savo kūrybos stiliumi nesikeitė.

Kompozitorius Vlodo Jakubėnas 1932 metais.

Nuotr. V. Maželis

taip, kaip komp. Šimkus. Kūrybingiausias Jakubėnas buvo Lietuvoje. Išsivijioje mažiau besireiškė, išpažiniojęs ir muzikos pedagogiką. Svajodavo dar rašyt operą pagal Just. Marcinkevičiaus „Mindaugą“ tekstą. Kūrybai liaudies motyvų jis ieškojo iš senų, dar 19 šimtmetyje vokiečių išleistų, dainų rinkinių. Jo sukurtą muziką gera, joje jaučiamas susimastymas, kontempliacija. Tai lietuviškumo pažymys. Bet jo kūryboje nėra uždegančių proveržių.

Kūrinio gale Jakubėnas mėgsta pereiti į kitą tonaciją, lyg pristatant naują pasaulį. Jo būta giliai tikinčio žmogaus, ir jo kūryboje palikta religinės ideologijos pėdsakai.

Buvo rūpestingas formos, medžiagos parinkime ir išvystyme. Tema stengdavosi išsemti. Medžiagos apdirbimas rodė jo kūrybinį uolumą. Jo kūryboje jaučiasi Rimskio - Korsakovo nuotaika, atėjusių per Korsakovo mokinių komp. Vitoli, Jakubėno profesorius. „Miško šventėje“ girdyti ir vokiškų Beethoveno motyvų.

Jakubėnas herojiškai pakėlė ligos skausmus ir dar kūrė. Imdamas senovinių giesmių religines melodijas, kūrė naujas kantatas, kurių yra likusių rankraščiuose. Apskritai su Jakubėnu mūsų muzika praturtėjo, jo kūryba išliko.

Jakubėno filmo sukūrimu jau atliktas pirmas didelis darbas. Verti padėkos filmo kūrėjai. J. Kreivėnas siūlė surinkti gausias Jakubėno muzikos kritikas, išleisti jo monografiją.

Papildydamas Kreivėną, prof. J. Zilevičius pabrėžė, kad Jakubėnas buvo europinio masto kompozitorius. Muzikologijos artachyve yra daug jo iškarų, laiškų, daug medžiagos monografijai, kurią reikalinga paruošti.

„PASAULIO LIETUVIŲ ARCHYVO GLOBOS KOMITETAS“

Archyvo vedėjas Česlovas Grincevičius pastangomis ir JAV LB Krašto valdybos bei Kultūros tarybos pritarimu, Pasaulio lietuvių archyvas inkorporuotas Illinois valstybėje ir sudarytas jo Globos komitetas, kuris padės vedėjui spręsti svarbesnias archyvo problemas. Globos komiteto pirmininku pakviestas dr. Antanas Razma, kaip Kultūros tarybos pirmininko atstovas. Sekretoriumi yra archyvo vedėjas Česlovas Grincevičius, teisine patarėja — dr. Rima Skorubskaitė, PLA ryšininku su amerikiečių visuomene — Saulius Girnius, nariais Vincentas Liulevičius, PLA steigėjas ir ilgametis jo direktorius, ir kun. Antanas Saulaitis, S.J., Jaunimo centro direktorius.

mas senovinių giesmių religines melodijas, kūrė naujas kantatas, kurių yra likusių rankraščiuose. Apskritai su Jakubėnu mūsų muzika praturtėjo, jo kūryba išliko.

Jakubėno filmo sukūrimu jau atliktas pirmas didelis darbas. Verti padėkos filmo kūrėjai. J. Kreivėnas siūlė surinkti gausias Jakubėno muzikos kritikas, išleisti jo monografiją.

Papildydamas Kreivėną, prof. J. Zilevičius pabrėžė, kad Jakubėnas buvo europinio masto kompozitorius. Muzikologijos artachyve yra daug jo iškarų, laiškų, daug medžiagos monografijai, kurią reikalinga paruošti.

„PASAULIO LIETUVIŲ ARCHYVO GLOBOS KOMITETAS“

Archyvo vedėjas Česlovas Grincevičius pastangomis ir JAV LB Krašto valdybos bei Kultūros tarybos pritarimu, Pasaulio lietuvių archyvas inkorporuotas Illinois valstybėje ir sudarytas jo Globos komitetas, kuris padės vedėjui spręsti svarbesnias archyvo problemas. Globos komiteto pirmininku pakviestas dr. Antanas Razma, kaip Kultūros tarybos pirmininko atstovas. Sekretoriumi yra archyvo vedėjas Česlovas Grincevičius, teisine patarėja — dr. Rima Skorubskaitė, PLA ryšininku su amerikiečių visuomene — Saulius Girnius, nariais Vincentas Liulevičius, PLA steigėjas ir ilgametis jo direktorius, ir kun. Antanas Saulaitis, S.J., Jaunimo centro direktorius.

„PASAULIO LIETUVIŲ ARCHYVO GLOBOS KOMITETAS“

Archyvo vedėjas Česlovas Grincevičius pastangomis ir JAV LB Krašto valdybos bei Kultūros tarybos pritarimu, Pasaulio lietuvių archyvas inkorporuotas Illinois valstybėje ir sudarytas jo Globos komitetas, kuris padės vedėjui spręsti svarbesnias archyvo problemas. Globos komiteto pirmininku pakviestas dr. Antanas Razma, kaip Kultūros tarybos pirmininko atstovas. Sekretoriumi yra archyvo vedėjas Česlovas Grincevičius, teisine patarėja — dr. Rima Skorubskaitė, PLA ryšininku su amerikiečių visuomene — Saulius Girnius, nariais Vincentas Liulevičius, PLA steigėjas ir ilgametis jo direktorius, ir kun. Antanas Saulaitis, S.J., Jaunimo centro direktorius.

Nauji leidiniai

• THE BALTIC STATES IN PEACE AND WAR 1917-1945. Edited by V. Stanley Vardys, Romuald J. Misiūnas. The Pennsylvania State University Press, University Park and London. Published with the cooperation of the Association for the Advancement of Baltic Studies, 1978. Leidinys didesnio formato, 240 psl., kietais viršeliais.

Knygų anglų kalba apie Baltijos valstybių nepriklausomybių ir Antro pasaulinio karo laikotarpį jau netrūksta. Tačiau tokių niekada nebus per daug. Problemos ir temos įslog neišsėmiamos, žvelgiant į jas įvairiais požiūrais. Ypač būtinos tokios knygos, kurios, parengtos ir parašytos Vakarų pasaulio mokslinių standartų lygyje, drąsiai išgliaudžia į universitetų ir kitų bibliotekų atitinkamus skyrius. O tokia knyga yra ir čia minimoji. Tai sutelktinis veikalas, redaktorių sumanymai ir akyčiai parengtas ir pateiktas Baltijos kraštų artima istorija besidominčiam pasauliui.

Knyga suskirstyta į keturis pagrindinius skyrius, kuriuose talpinami vėl bent kelių autorių straipsniai. Štai viso veikalo turinys. Preface (V. Stanley Vardys, Romuald J. Misiūnas); Introduction: The Baltic Peoples in Historical Perspective. I. The Road to Independence: The Estonian Maapaev during 1917 (Olavi Arens), The 1919 German Campaign in the Baltic: The Final Phase (Charles L. Sullivan), The Land Oberost and Its Place in Germany's Ostpolitik, 1915-1918 (Aba Strazhas). II. Baltic Political and Constitutional Development: The Rise of Authoritarian Rule in the Baltic States (V. Stanley Vardys), Ethnic Minorities in the Estonian and Latvian Parliaments: The Politics of Coalition (Michael Garleff). III. Baltic States in Europe Between the Wars: The Baltic States between Nazi Germany and Soviet Russia (Alexander Dallin), Great Britain and the Baltic States, 1938-1939 (David M. Crowe, Jr.), General Hans von Seeckt and the Baltic Question (Julius P. Slavėnas), The Baltic Entente: Phantom or Reality? (Edgar chyve yra daug jo iškarų, laiškų, daug medžiagos monografijai, kurią reikalinga paruošti.

IV. World War II and the Baltic States: The Baltic Question in World Politics

Leidinyje „Draugo“ 70 metų sukakčiai paminėti. Redagavo kun. V. Rimšelis, MIC. Viršelį piešė ses. M. Mercedes. Išleido Lietuvių katalikų spaudos draugija 1979 m. Spausdino „Draugo“ spaustuvė. Leidinys pradedamas popiežiaus Jono Pauliaus II žodžių žurnalistas. Paskui duodami Chicago arkivyskupo kardinolo J. Cody, vysk. V. Brizgio, Marijonų provincinolo kun. J. Dambrausko, MIC, Ili-nojaus gubernatoriaus J. R. Thompsono, Lietuvos gener. konsulės J. Daužvardienės, Ili-nojaus valstijos senato sekretoriaus K. Wright, ir senato prezidento Ph. D. Rock, Pasaulio Lietuvių Bendruomenės pirmininko Vytauto Kamanto, vykd. vicepirmininko Vac. Kleizos ir kt. sveikinimai „Draugui“ jubiliejaus proga. Anglų kalba „Draugo“ leidybos ir redagavimo istoriją pateikia žurnalistas Stasys Pieša. Lietuvių kalba spausdinamame straipsnyje „Draugo“ nueitąjį kelią plačiai ir detalai apžvelgia dabartinis dienraščio moderatorius kun. Pranas Garša, MIC. Leidinys didesnio formato, 126 pusl., iliustruotas nuotraukomis.

• SALTINIS, 1979 m. Nr. 2. Tikybinės ir tautinės minties žurnalas. Išleina kas antras mėnuo. Leidžia Marijonai ir Sv. Kazimiero sąjunga. Redaguoja kun. S. Matulis, MIC. Administruoja J. Dubickas. Redakcijos ir administracijos adresas: 16 Hound Rd., West Birgdford, Nottingham NG2 6AH, England. Metinė žurnalo prenumerata — 4 dol. (2 sv.).

„Saltinio“ puslapiuose paskleista apšviesti straipsniai religinėmis ir kultūrinėmis temomis, daug vietos skiriama lietuvių poezijai, daug informacijos apie Anglijos lietuvių veiklą.

The Baltic States in Peace and War 1917-1945

Edited by V. Stanley Vardys and Romuald J. Misiūnas

(Boris Meisner), The Catholic Church and the Soviet Government in the Baltic States, 1940-1941 (Dennis J. Dum), Morality or Expediency? The Baltic Question in British - Soviet Relations, 1941-1942 (David Kirby), Soviet Historiography on World War II and the Baltic States, 1944-1974 (Romuald J. Misiūnas).

1909 70 1979
THE LITHUANIAN FRIEND

• DRAUGAS 70 / 1909-1979.

Leidinyje „Draugo“ 70 metų sukakčiai paminėti. Redagavo kun. V. Rimšelis, MIC. Viršelį piešė ses. M. Mercedes. Išleido Lietuvių katalikų spaudos draugija 1979 m. Spausdino „Draugo“ spaustuvė. Leidinys pradedamas popiežiaus Jono Pauliaus II žodžių žurnalistas. Paskui duodami Chicago arkivyskupo kardinolo J. Cody, vysk. V. Brizgio, Marijonų provincinolo kun. J. Dambrausko, MIC, Ili-nojaus gubernatoriaus J. R. Thompsono, Lietuvos gener. konsulės J. Daužvardienės, Ili-nojaus valstijos senato sekretoriaus K. Wright, ir senato prezidento Ph. D. Rock, Pasaulio Lietuvių Bendruomenės pirmininko Vytauto Kamanto, vykd. vicepirmininko Vac. Kleizos ir kt. sveikinimai „Draugui“ jubiliejaus proga. Anglų kalba „Draugo“ leidybos ir redagavimo istoriją pateikia žurnalistas Stasys Pieša. Lietuvių kalba spausdinamame straipsnyje „Draugo“ nueitąjį kelią plačiai ir detalai apžvelgia dabartinis dienraščio moderatorius kun. Pranas Garša, MIC. Leidinys didesnio formato, 126 pusl., iliustruotas nuotraukomis.

• SALTINIS, 1979 m. Nr. 2.

Tikybinės ir tautinės minties žurnalas. Išleina kas antras mėnuo. Leidžia Marijonai ir Sv. Kazimiero sąjunga. Redaguoja kun. S. Matulis, MIC. Administruoja J. Dubickas. Redakcijos ir administracijos adresas: 16 Hound Rd., West Birgdford, Nottingham NG2 6AH, England. Metinė žurnalo prenumerata — 4 dol. (2 sv.).

„Saltinio“ puslapiuose paskleista apšviesti straipsniai religinėmis ir kultūrinėmis temomis, daug vietos skiriama lietuvių poezijai, daug informacijos apie Anglijos lietuvių veiklą.

Kompozitorius Vlodo Jakubėnas pastaraisiais savo gyvenimo metais jam ir jo kūrybai skirtoje vakaronėje, Jaunimo centro kavinėje, Chicagoje. Toliau matyti Olga Jakubėnienė.

Nuotr. D. Vakarė

Literatūrinio darbo gretose Drauge

Pluoštelis atsiminimų Draugo 70 metų ir Draugo kultūrinio priedo 30 metų sukaktį minint

Pažintis su „Draugu“ prasidėjo prieš 30 metų, kai 1949 m. vasarą buvo skirta pasiekti vakarinį Atlanto krantą ir išsikelti New Yorke. Bet tame didmiestyje vasarą užtrukom labai trumpai, o jau kitą dieną traukinys nešė mus į Chicago. Čia dar nespėjus apsiprasti su Bridgeporto gatvių neonių šviesom, vieną pavakare užėina „Draugo“ redaktorius dr. Juozas Prunskis ir sako: „Gal parašytum mums ką apie Goethės kultūriniam priedui“.

Redaktorius buvo gana jautrus dienos temoms, o tada kaip tik buvo suėję 200 metų nuo to didžiojo vokiečių poeto gimimo, poeto, kuris nemaža ryšių turėjo su Lietuva. Iš tikrųjų prisiminti jį reikėjo jau vien dėl to, kad Lietuva jam buvo davus kur kas daugiau, negu jis Lietuvai, išskaitant ir jos pagarsinimą. Nei toks literatūros istorikas kaip W. Schereris sakė, kad Goethės poeziją paveikusias lietuvių liaudies dainas. Rėžos lietuvių dainų rinkinį Goethė vertino irgi gana palankiai, mielai prisimindamas, kad jaunystę jam Herderis buvo pasakojęs apie lietuvių dainas, dar Lessingo taip nuoširdžiai įvertintas.

Taip sėdau prie Goethės, ir 1949 m. „Drauge“ — vyriausiojo redaktoriaus tada buvo šviesaus atminimo Leonardas Šimutis — atsirado ilgesnis rašinys „Goethė ir mūsų laikai, Goethės baladės „Giri karalius“ vertimas ir kita. Ta pačia tema ir tuo pačiu metu ar kiek vėliau, kai kas buvo tekę ir kitiems laikraščiams, pvz. „Darbininkui“ (Bostone), „Laiui“ (Argentinoj), kur buvo atspausintas ilgesnis rašinys „Religinis elementas Goethės „Fauste“.

Pradžioje „Draugo“ kultūriniam priedui ypač reikėjo ir poezijos, ir ano meto mano eilėse, atspausdintose „Drauge“, tebesijautė tremties dvasia, kas matyti ir iš tokių pavadinimų, kaip „Išblaškytos kibirkštys“, „Zvilgsnis atgal“, „Kalmuose“ ir kt. Kai kas iš tų eilių pateko ir į antrąjį mano rinkinį „Kelionė“, kuri išleido tuometinis Lietuviškos knygos klubo vedėjas kun. dr. K. Matulaitis, rezidavęs „Draugo“ patalpose. Rinkinys originale buvo pavadintas „Sventkelione“, bet leidėjai tas pavadinimas nepatiko, nes priminė tokius ne per geriausios reputacijos žodžius kaip „Sventmarė“, ir paliko ne taip jau poetišką „Kelionės“ pavadinimą. O autorius buvo turėjęs mintį piligriminę kelionę... Juk ir pirmieji Amerikos ateiviai buvo piligrimais pasivadinę.

Kaip patys pirmieji švietimo darbuotojai, atsiradę Chicagoj dar 1949 m. rudenį, subruzdrom rūpintis lietuviškojo jaunimo švietimo reikalais. Vieną kitą rašinėli ta tema reikėjo paruošti ir „Draugui“. Taip atsirado „Lietuvių jaunimo auklėjimas“, „Mokytojų susirinkimas“ ir kt. Tai buvo pati pirmoji mūsų jaunimo švietimo istorijos užuominė, pirmiesiems naujosios imigracijos pedagoginio darbo atstovams atvykus į JAV. Jaunimo švietimo tema tada teko rašyti ir kituose laikraščiuose, pvz. „Darbininke“, „Vytėje“ („Amerikos lietuvių jaunimas ir lietuvių kalba“) ir kitur. O „Draugui“ ir kitokių temų, pasižiūrint, kaip buvo auklėsiems mūsų imigrantams (pvz. str. „Vaizgantas svetur“) ir kt.).

1950-51 m. vasaromis, gavus

A. TYRUOLIS

kiek ilgesnių atostogų iš knygnono, buvo progos arčiau susipažinti su pačia Chicago, pakeliaujant po šį didmiestį, jo parkus ir apylinkes. Taip ano meto „Drauge“ atsirado panašūs rašiniai, kaip „Lietuvių paminklai Chicagoj“, „Laiko fontanas“ (aprašymas skulptūrinės grupės netoli Chicagos universiteto, amerikiečių skulptoriaus Lorado Tafto darbo), ir kita.

Tuometinis „Draugo“ kultūrinio priedo redaktorius buvo entuziastingas kelionių mėgėjas, tad ir bendradarbio nepaleido be šios pareigos atlikimo. Kelionė į Romą 1950-51 m. savarjot, šv. Metų proga, atsimušė „Draugo“ puslapiuose serija straipsnių, kuriuose buvo aprašyti šios neeilinės kelionės išpuošimai. Kaip neįtikėtina ir paties redaktoriaus, tie straipsniai buvo rašyti dar tebekeliaujant. Dėl to jie yra daugiau korespondenciškai žurnalistinio pobūdžio. Tai rodo ir pavadinimai, pvz. „Nuotaikos Romoj“, „Audiencijoj pas Šv. Tėvą“, „Svečiuose pas Romos lietuvius“, „Nuo Nicos iki Liurdo“, „Išpuošimai ir nuotaikos Paryžiuje“ ir kt. 1951 m. rudenį persikėlus į New Yorką ir nutolus kone visu tūkstančiu mylių, redaktorius savo pageidavimais pasiskardendavo ir ten, kartkartėmis primindamas, kad jam reiktų poezijos ar šiaip literatūrinių rašinių. Temų dabar duodavo ir naujoji aplinka, dėl to šalia bendro pobūdžio ar sezoninių rašinių apie Motinos dieną ar Kalėdas ar Velykas poezijoj būdavo ir tokių, kaip „Velykos Penktojoj alėjoj“, „Šekspyras Gielgaudo interpretacijoj“, „Columbia universitetui 200 metų“ ir panašių.

Tai buvo metas, kai šiame krašte ėmė suklestėti mūsų mokslinė ir grožinė literatūra, vis daugiau ir daugiau mūsų rašytojų čia atsikėlus. Teko imtis ir knygu recenzijų darbo „Draugui“. Taip ten atsirado M. Biržiškos „Lietuvių tautos kelio“ (2 t.), J. Gliados „Ora pro nobis“, M. Vaitkaus ir kitų autorių darbų apibūdinimai, vertinimai. Ša-

lia to reikėdavo parūpinti kai ką ir iš visuotinės bei palyginamosios literatūros, pvz. apie Thomą Manną, Rilke ir Kafką, Dylaną Thomą, Robertą Frostą, Sevcenko, Adomą Mickevičių (sukakties proga 1955 m.) ir kt.

Šis visuotinės literatūros darbas „Draugo“ puslapiuose toliau buvo tęsiamas, poetui K. Bradūnui 1961 m. perėmus kultūrinio priedo redagavimą ir sustiprinus literatūrinę laikraščio pusę. Ypač daugiau dėmesio buvo atkreipta į poezijos vertimus iš visuotinės literatūros. Bet ištraukimas į „Lietuvių enciklopedijos“ ir vokiškos bei angliškos spaudos darbus („Der Grosse Brockhaus“, „Lituanus“, „Books Abroad“ ir kt.) mažiau bėpaliko laiko raštams „Draugui“. Bet dar 1960 m. kelionė į Europą, Šv. Žemę ir Egiptą buvo perleista per „Draugą“ 12 aprašų. 1966 m. kelionės, kaip piligriminės, rašiniai ilga serija pateko į „Laiivą“. Bet 1973 m. kelionė į Pirenejų pusiasalį vėl ėjo per „Draugo“ kultūrinį priedą.

Kai kurie eilėraščiai, dar anksčiau spausdinti „Drauge“, pateko ir į tretįjį poezijos rinkinį (rinktinė) „Metų vingiai“, kuri 1963 - 64 m. savarjot išleido kun. Pr. Garšva, tuometinis ir Lietuviškos knygos klubo vedėjas ir „Draugo“ moderatorius. O tuo pat metu iš New Yorko persikėlus į Notre Dame, Ind., „Draugui“ teko parūpinti daugiau vertimų ir visuotinės poezijos, o ilgainiui ir vieną kitą atsiminimą iš pažinčių su kai kuriais žymesniaisiais mūsų literatūros ir kultūros šulais.

Bet valandėlei užmirškim tą asmeninės apyskaitos trisdešimtmetį, kai švenčiam rimtą 70 metų sukaktį „Draugo“ apamai ir 30 metų sukaktį, kultūrinio priedo. Dėl to ir šis jo bendradarbis, jungdamas savo sveikinimus ir linkėjimus prie daugelio kitų, taria:

Septyniadešimties sulaukus
Ir pensijon nepasitraukus,
Labų vienmetis siunčia gausiai
Ir linki jis kuo širdingiausiai
Ilgai dar skleistis raidžių
šviesą —
Gint tautos laisvę, Dievo
tiesą.

„Draugo“ pastatų Chicagoje architektūrinis kampas, Architektas J. Kovas-Kovalakis. Nuotr. J. Kuprio

Iš Vilniaus universitetinio pagrindžio poezijos

Po senojo Vilniaus universiteto skilautais...

V. AUDRONIS

PAVERGTA TĖVYNĖ

Visam pasaulyje, visos žemynuos
Praėjo ukių ir sąjungų laikai,
Tik tu, o mano mylima Tėvynė,
Lig šiol sulaukstyta grandinėmis lūcai.

Visur kalėjimai, lageriai ir smurtas
Neapykanta triumfuoją, meilė pasmerkta,
Kad laisvės šaukiantiems balsams aplurtus,
Apakus šviesai, žūtų jau visa tauta.

ČIA LIETUVA

Kaip sunkių kryžių nešame vergovės baudžiamą,
Ne vieną kartą klumpam po našta skriaudų,
Ir vėl mums prabilti apie laisvę draudžiama,
Kad nepakiltumėm į kovą jos vardu.

Bet laisvės spindulys, pro sutemas ištryškęs,
Prablaivo sąmonę, iš miego kelia mus,
Kovų paveikslai prieš akis atgyja ryškūs,
Kaip amžiams grynė savo žemę ir namus.

Vėl laimina kovotojus senutės motinos,
Vėl girdim Laisvės varpą, skambantį visur:
„Šalin grobiką, kraujo upem prisotinę,
Jums nepavyks čia pragaro įliuti —

Greičiau keliaukite į savo smurto rojų —
Jūs žmogiškojo veido robotų banda!
Čia mūsų žemė — Lietuva — darbščių artojų,
Neišsivadėsim laisvės niekad niekada!”

LIETUVA ANT KRYŽIAUS

Aš — tėviškę kelevis, tartum svetimas,
Savam krašte užguitas tremtinys,
Nyku, kai spaudžia širdį priešo letena,
Kai sielą gairina nuožmus šiaurys.

Aš nebylus kaip žiemą Nemunas,
Sukaustytas ledų grandinėmis tvirtai, —
Tai toks likimas, toks gyvenimas! —
Už ką, kareivi, tu kritai

Ir prie Radviliškio, ir prie Širvintų,
Ir prie Kėdainių karžygio mirtim?
Tikėjome, kad laisvė amžiams švinta,
Kad niekas jos nebegalės atimt.

O išplėšė ją mums kaip gyvą širdį,
Sušaudė ją prie žydinčios obelės,
Vėl mus actu ir tulžimi pagirdė,
Ir šaukė, klykė: „Niekad nesikels!”

O Viešpatie, neįau tiek kraujo veltui,
Neįau, neįau, veltui tiek aukų?
Regiu prie kryžiaus Lietuvą prikaltą
Ir papuoštą erškėčių vainiku.

Neįau į laisvę keltis nebelemta,
Neįau sunykt kaip žiedui po padu? —
Išvesk mus, Viešpatie, į Laisvės krantą,
Pašauk į laisvę mus vardui!

JAUNAM KOVOTOJUI

Nors ir kitos svajonės subrendo,
Daug kitokių troškimų širdy,
„Privalai stot į kovą jau šiandien“ —
Savo sąžinės balsą girdi.

Šitas balsas varpais skamba rytą
Ir pakilti pašaukia staiga,
Ir pakilt pašaukia staiga,
Virpa kraujas veržlus, akys švyti

Būk visur, kur gyvenimas verda,
Kur žiedus skleidžia laimė gražiau! —
Iš didžiosios raidės Tavo vardą
Aš krauju širdyje įrašiau.

L. VASARIS

MOTINOS MALDA

— Tik tu, Dieve, — tyliai šnabžda lūpos, —
Į žemės ir dangaus Kūrėją...
Tai mano motina prie kryžiaus klūpo,
Už sūnų pasimelst atėjus.

Ją vis labiau prie žemės lenkia metal
Ir ant širdies sunkiau vis būna...
Bet prašo ji ne sau geros sveikatos,
O man, pakildusiam jos sūniui...

PRISIKELKIME!

Kai nuodėmė į pačią širdį smelkiasi
Ir sąžinę skandina į gelmes,
Ištrisk tu iš klampynių ir iš pelkių,
Supurvintą drabužių nusimesk!

Tikėjimas, Viltis ir Meilė spindė
Nuo žemės pakraščiu ligi Dangaus.
Pažvelk į K r a u v ą — Atpirkimo indą —
Į didžią A u k ą Dievo ir žmogaus.

Tai jis gyvenimą nuo amžių lemia,
Globoja, veda mus šviesos keliais.
Atsiųs Jis baltus angelus į žemę
Ir purvą nuo širdies nuplaus — atleis.

Jei tyrą atgailą kaip auką kuklią
Tu ant altoriaus dėsi iš širdies,
Jis į tavę pažvelgs — įvyks stebuklas —
Ledai, užslėgę širdį, nutrūps...

Ir tapsi tu skaistus tartum žiedelis,
Tavim gėrėsis Žemė ir Dangus, —
Tiktai iš nuodėmių, iš purvo kelias,
Iš pasmerkimo prapulties žmogus!

Vilnius, 1977. II. 22

RAUGĖS

Laistėm prakaitu kiekvieną sėją,
Laukėm derliaus didelio, brandaus...
Bet per daug savim pasitikėjome,
Palaimos neprasėm iš dangaus.

Kai su daigu mūsų džiaugsmas augo,
Lg to derliaus plotai dideli, —
Štai kažkas pasėjo naktį raugius,
Kad nunyktų žemėnys žali.

Keikėm piktą ranką, naktį juodą
Ir mėnulį keikėm, ir žvaigždes,
Baime kelė mums tušti aruodai, —
Kol galų gale supratom mes,

Nors mėnulis, visos žvaigždės šviestų,
Pikto sėklos niekad nematė,
Jei nesaugo Dievas savo miestą,
Veltui būdį naktimis sargai.

Kas neprašo jo palaimos — vargas!
(Palaimos neprasėm iš Dangaus-).
Vien tik Dievas — mūsų derliaus Sargas,
Mūsų žemės, miestų ir žmogaus.

(Eilėraščiai palmti iš pogrindinio leidinio „Alma Mater“, 1979
jubiliejiniai metai, sausio, vasario, kovo mėn., Nr. 1, Vilnius)

Pielinys Ados Kornakaitės-Sutkuvienės

Poezijos dienos Chicagoje

Pirmoji diena: gyvųjų poetų
rečitalis, stud. pagrindžio
poezija, literatūrinis filmas

Poezija tai dailiosios kūrybos žaizduojanti viršūnė. Bern. Brazdžionis prisipažino: „Aš iš saulėlydžių renku rytojaus ugnį, Aš iš vidurnakčių šviesias žvaigždes renku“.

Australijos rašytojas V. Kazokas taikliai kalbėjo:

— Poeto lūpose tas pats žodis tai meile šiltai padvelkia, tai kaip ugnis degina, tai kaip žaibas prakiekimu trenkia, tai nuolankia malda ir aukštybes kelia... Jis pats mylėdamas priverčia ir kitą mylėti, kai jis pats kenčia, tai ir už kitus kenčia...

Kūrinys giliai analizuoti sugėbanti V. Skrupskelytė poeto kūrybą aptarė:

— Poetinis žodis auga žmonių bendruomenėje, bendro kūrybinio šilumos šildomas. Jis atremtas į žemę, konkretų pasaulį, bet taip pat ir į tautą.

Poetų ryšį su savo tautos žmonėmis padeda sustiprinti ir išvystyti Poezijos dienos, kurios tapo jau tradicija Chicagoje. Šiemet ši šventė buvo gegužės 25 — 26 d. Jaunimo centro kavinėje.

Poezijos dienų vakaronę atidarė Jaunimo centro šeimininkas kun. A. Saulaitis, išryškindamas poezijos poveikį į žmogų. Poetas savo širdį ir sielą daugiau kitiems atveria, negu eilinis žmogus. Pasidžiaugė, kad tarp svečių yra Lietuvos atstovas prie Šv. Sosto — St. Lozoraitis, Jr., ir aktorius Juozas Palubinskas.

Poetas Kazys Bradūna: konstatavo, kad poezijos dienos randa platų atgarsį. Šiemet jau VI kartą Chicagoje rengiamos, o jos plinta ir kitur, pvz. neseniai praėjo Clevelande.

Poezijos žanras mūsų tautai daug davė, ypač atgimimo laikotarpį. Šiandien poeziją skaitys tik Chicagoje poetai, iš viso aštuoni.

Poezijos rečitalį pradėjo Nijolė Janušaitė-Užabalienė. Ji puikiai novelių ir knygų autorė, bet ji ir poetė.

Ji skaitė apie pavasarį pasigėrusį didmiestį, apie plakančią vasaros širdį, apie liūdną mėsienę, apie paslaptingąjį Nefretetę, apie rudens trijulę. Ji nuostabiai lyriškai išgyvenimu žvelgė į gamtą, namus, kur gyvena Dievas ir žmogus. Jos poezija gausi vaizdumu ir sklandi skambumu.

Vyresnės kartos rašytojas, gausus savo kūryba ir vertimais, Alfonso Tyrutis savo kūrybą skaitė tyruojuo himnu pavasario saulei, kuri mus mylavo, kuri, di dele meile apjuosė pasaulį, liepia skleistis žiedams. Jo skaitimas buvo įdomus įtarpas — eilėraščių komentavimas.

Antras eilėraštis — Kataris, buvo simbolinio pobūdžio — apie nesenantį amžino meilės šaltinį. Dar vienu eilėraščiu atgimė atminimą savo žmonos Elenutės.

Poetas kalbėjo apie tėviškės viziją, jūros pasaką, apie niekad neišblėstančią Nemuno viziją. Klausė — kada išplausime svetimą dumblą iš mūsų vandens. Vilniaus universiteto suakčiai paminiėti parašė „Vivat akademija“, įrodėdamas šiuo eilėraščiu, kad ir iš istorinių faktų ir kultūrinių įvykių pynės gali gimti poetiškas žodis.

Vadovaudamas Poezijos dienoms poetas Kazys Bradūnas pažymėjo, kad yra kūrėjų, kurie klausytoją ir praverdo, ir prajuokina. Į šią kategoriją įrikiavęs, pakvietė Aloyzą Baroną. Jo eilė-

raščiuose skambėjo smagus politinis humoras, šypsniiai iš lietuvių kasdienybės. Savo eilėraštį paskelbdamas dažnas taiklaus humoro staigmenas, buvo lydimas klausytojų praplumpanti juoko. Lietuvių namai ir garažai pelėsiams neapaugau... Anot poeto, bibliškasis Babelio bokštas sumaišė šiandien lietuvių liežuvius. Nuimsim laikrodį nuo sienos, tegu mus vėl tvarkys gaidys...

Jaunimui atstovavo Vilniaus universiteto studentų pagrindžio leidinio poezija. Savo ateitimi rizikuodami, jie slapta rašo eilėraščius, kuriuos sklandžiai padeklamavo Daiva Markelytė. Eilėraščiuose reikšėsi ir džiaugsmas, būnant šimtmetės Almą Mater prieglobsty. Čia norima išgirsti Stanevičių, kuris prabilo lietuvių ku žodžiu. Dabar svetimieji nori, kad būtų skleidžiamas vienuodas melas.

Eilėraštį „Tėviškė ant kryžiaus“ atsidūstama, kad savaime krašte esi sukaustytas tremtinys. „Tikėjome, kad laisvė amžiams švinta, o išplėšė ją mums kaip gyvą širdį. Nejaun sunyk, kaip žiedui po padu. Viešpatie, išvesk laisvę“.

„Pavertę tėvynę“ skundžiamasi, kad visur pasaulyje laisvė, tik tėvynėje lageriai, kaip sunkus kryžius nešama vergovės baudžiaiva. Tik laisvės spindulys pr sutemas nušvinta... „Šalin grobiak, jūs žmogiško veido robotai, bandomi... Neišsižadėsime laisvės niekada“.

„Jaunam kovotojui“ — varpais skamba balsas, šaukas į kovą. „Tavo vardą krauju širdy išrašiau“.

Rašytoja Gražina Tulauskaitė savo akimis matė Krėvę, Vaigantą, Maironį. Dabar ji buvo pakviesta prabilti savo lyrika. Ji kalbėjo apie lentas ir knygas, dainas, nusimintus — knygų, deimantinių džiaugsmą atranda. „Man dar liko sapnai ir žodis...“

Poetė nori apsilakstyti gyvybės šaltinio vandeniu tėviškėje.

Tarpais — širdis apanka, sugriūna gyvenimas, ima pragaras vaidintis, nors dar rojų gyvenu.

Poetė prašymė Dangui, maldavo sugrąžinti mylimą, ir klausė, kaip dainuot, kad neverktų daugiau.

Zydintys prabėga metai, kaip gražuolės ekrane. Nauji metai užpuosto senus... Ir jazminai tėviškės sodo užpuosti žydės...

„Aš vienatvės einu taku ir su savo širdim šneku, iš dienos į dieną einu spalvingu sapnų taku...“, — rimavo poetė.

Suvalkiatė Julija Švabaitė kilusi iš vietos, kur išaugo daug poetų: Bradūnas, Salamėja Neris, Juozas Tysliava, Švabaitė — beveik viename sodybos kieme.

Poetė pradėjo liūdnu Aušros Vartų ciklu, „kur buvo sujungtos rankos, dabar sunkios, kaip rasta. Pasilik Madona Aušros Vartuose, Arimų Motina, Duonos Trupinių Motina“...

„Išgyventi 35 m. drauge, tai lyg eiti aštrių akmenų lauką, kojų nesusižeidus, būti kerštingam ir atlaidžiam ir niekad nepasakyti sudiev“.

Poetė kalbėjo apie mamulę. „Kiek žolėje adatėlių, tiek tavo rūpestėlių. Tik tu išmokytum mylėti žmogų tokį, koks jis yra“.

Vėl — eilėraštis iš pasikalbėjimų su mirtimi, „ištikima palydove, girta nuo meilės ir vyno“.

Vandens lėlijos

Niekad neprisipažinsiu, kad tavęs bijau, ir, kai labai skaudės, pasislėpsiu eilėraštį... Atiduosiu gyvenimą, kuris gal nebuvo niekam reikalingas. Gyvenimas — lėlija dilgėlių lysvėje... Ašaros nuplautos šviesiau už šaltinio vandenį... Viso pasaulio našta užgriuvo ant manęs po saulės užtemimo...

Rimas Vėžys savo poezijoj prabilo apie saulę, kuri drasko debesis. Atgimime pasakoja, kaip grįžta į seno tikėjimo glėbį ir atidaro... taupymo sąskaitą.

Jo eilėraščiai klausytojus stebino ir juokino užsklandoje stebino, nelauktu sąmojingu humoru. Jo poezijoje modernus gyvenimas, „kur kanapės sodinamos ir kur rožės neišaug“.

Tarpais stebina temų staigmena, kaip „trogladitų renesansas“, išvirtę satyra apie vieną nevalyva laikraštį.

Liūnės Sutemos poezija išsako kultūrininko daliai išsivijoję — nenormaliose sąlygose išlaikyti kūrėjo pajėgumą, kad mūsų išsivijoję poezija reikštų tą, ką reikšė lenkams jų Mickevičiaus, ir Slovakio kūrėjas — taip ją aptarė K. Bradūnas.

Poetė pradėjo šimtmetę žiemą, kur žydėjo sausra, kur mirėtis ir gimdyvės žaliavo, šalo ir dalinosi derlium. Pusnyse buvo palaidoti tėvai. Ir motinų veidai apledėję begiedant — Neapleisk mūsų. Saulė pradėdavo pro debesis nebesų padama...

Stud. D. Markelytė paskaitė iš Vilniaus pagrindžio Liudo Vasočio slapyvardžiu pasirašytą poeziją. Čia buvo Motinos malda, kuri prašo geros sveikatos ne sau, o man, paklydusiam jos sūniui.

Čia buvo gilia religinė mintimi alsuoją posmą, vedantį į atgailą. „kada ledai, užslėgę širdį, sukrutės“.

Raugių eilėraštį skundžiamasi, jog kažkas pasėjo nakčia raugiu, kad sunyktų daigai žali... Vargas, palaimos neprasmė iš Dangaus, o Dievas — mūsų žemės sargas, miestų ir žmogaus.

Lietuvių rašytojų draugijos valdyba atsiuntė sveikinimo raštą Poezijos dienų rengėjams ir dalyviams. Tą L. Andriekaus pasirašytą laišką perskaitė K. Bradūnas.

Kazys Bradūnas paskaitė iš savo naujo ciklo „Užieigoje prie Vilniaus vieškelio“. Poetas kar-tais jautėsi lyg pakeleivis, kar-tais lyg užieigos šeimininkas. Tris kartus peršauta rudinė, palikta iš trijų sukilimų, kabo kaip relikvija. Ateina trys iš kapinyno, aptekę žemėmis ir krauju ir, rudinė nukabinę, susisupa lyg Turino drobule, išeidami į Vilnių kruvinu keliu.

Kitame eilėraštį — užieigoje sutinka Adamą Mickevičių.

Skausmo židlapius mirtis po kojų barsto, prisimenant tėvynės praradimo tragediją.

Kitų nuotaukų užieigos vaizdas — meškininkų karnavals. „Ant kaukolės užbarstyti pelenai, dūkim ir dainuokim amžinai“.

Vilniaus vieškelio praėjo Napoleonas ir Kutuzovas. Eilėraštį įdėtu susodinti prie bendro stalo. Vaikščioja istorija, rinkdama išmėtytus metus...

Pabaigoje buvo parodytas išsivijoję, Europoje, B. Gaidžiūno susuktas filmas, kaip pokariniais metais tremtyje gyveno mūsų rašytojai — poetai. Čia buvo matyti Niliūnas, Radauskas, Santvaras, Brazdžionis, Andriūšis, Vydūnas, Vaitkus, Kirša, dail Petraičius, Skardžius ir kt.

Buvo ir grupių vaizdai — rašytojų suvažiavimas, posėdžiai, premijos. Vėl matėsi Ivinskis, Maiceina, Vaičiūnienė, Alantas, Rimydis, Gaučys, Rūkas, Merkėlis, Brazaitis, Babrauskas, Gustaitis,

J. Prunskis

Antroji diena: aktorius Juozo Palubinsko rečitalis, Blandyčių dainuotinė poezija, išvados

Poezijos dienų antrąją vakarą Chicagoje dominavo aktorius Juozo Palubinsko, atvykusio iš Baltimorės, poezijos rečitalis. Vyresniųjų ryškiai prisimenamo dar iš Kauno ir Vilniaus laikų pirmakartinis pasirodymas Chicagoje buvo čia dėmesį patraukiantis įvykis. Juk Palubinskas ir Kačinskas nepriklausomybės laikais buvo pats didysis ir dvigubas magnetas scenoje. Tad ir į Juozo Palubinsko poezijos rečitalį Chicagoje publikos prisirinko gana apščiui.

Rečitalyje aktorius išsitiesė nuo Maironio iki šių dienų. Turėdamas prieš akis įvairią publiką, aktorius ir savo rečitalio programoje buvo atitinkamai įvairus tiek autorių pasirinkime, tiek jų interpretacijoje. Tačiau pats pasirinkimas nebuvo nupigintas. Rečituojami autoriai ir jų kūryba buvo tikrai chrestomatinė, visų sumoj gal kiek daugiau paibžiantis žmogaus laisvės troškimą, o tuo pačiu šiandieninę mūsų tautos ir išsivijios situaciją bei nuotaikas.

Rečitalis pradėtas Maironiu, jo monologu iš „Kęstučio mirties“, labai tinkančiu įvadu į viso vakaro programą. Iš karto buvo pa-

matyta, kad Juozas Palubinskas bus ne vien tik ryškus deklamuotojas, bet ir aktorius. Ryškia diktacija ir sukaupto skausmo prasižėrimas skambėjo ir antrajame Maironio dalyke, garsiajame eilėrašty „Nuo Birutės kalno“. Daug kam buvo staigmena Antano Skėmos „Kandžių šalis“, beveik nešėmėška, lygiai parašyta, ne avangardiško sukirpimo patiriotika, net į sentimentalumą kryptanti nostalgija. Tačiau ši Skėmos poezija prozoje buvo jau patirta aktorius perteikta, ir publika buvo totaliai pagauta. Pirmasis išėjimas baigtas Stasio Santvaro „Nutulusia pakrante“, padeklamuota su tuo širdį draskančiu „Už ką?“.

Aktorius atsikvėpimo pauzose programon gražiai įsiterpė daina. Po Santvaro Elena Blandytė, akompanuojant Aloyzui Jurgučui, padainavo V. Mykolaičio — Putino eilėraštį „Dar per anksti pragydo vyturėlis“, kompozitoriaus V. Palinavičiaus paverstą solo daina. Eilėraštį ji pirma padeklavo, o paskui padainavo; publika galėjo grožėtis tiek žodžio, tiek melodijos subtilumu. Antroji daina „Baltoji viršūnė“ — žodžiai Lietuvoje tebera-

šančios pirmieji poetės Juditos Vaičiūnaitės, o muzika kompozitoriaus V. Kairiūkščio.

Antrajame savo išėjime Juozas Palubinskas pirmiausia padeklavo Vinco Mykolaičio — Putino „Vivos plango“. Paniekinto žmogaus, sutryptos tautos kančia ir tironiškoji grėsmė visam pasauliui čia skambėjo kvapą užimančiu tikrumu. Galima buvo jausti, ką reiškia didelio poeto žodis neeilinio aktorius lūpose. Tačiau po skausmo ir pagiežos jau tyru džiaugsmu ir romantišku polėkiu nuskambėjo Balio Sruogos „Gedimino tostas kariaus“. Iš-eiviskioji tragika kupėjo Alfonso Nykos — Niliūno eilėraštyje „Is-duotas medis“, o K. Bradūno „Rojaus vabalai“ švystelėjo spalvinga surrealistinio vaizdo miniatūra. Ši dalis baigta Henriko Radausko eilėraščiu „Strėlė danguje“. Eilėraštis yra tapęs beveik vizitine literatūrine autorius kortele. Ši programos dalis buvo tiek autoriais, tiek jų kūrybos nuotaikomis labai įvairi. Deklamuotojai buvo kur parodyti meistriską sugebėjimą akimirkoje pasikeisti.

Antroje aktorius pauzėje Blandytė (šį kartą Onutė) padainavo Bern. Brazdžionio „Per pasaulį keliauja žmogus“, muzika K. Kavecko, ir K. Binkio „Vai gražu gražu ant kalno“, muzika A. Kašausko. Dainuotinė poezija taip natūraliai įsiterpė į deklamuojamą, kad šia simbioze reikėjo vien grožėtis.

Pirmoji vakaro visos programos dalis baigta, aktorius atliekant V. Mykolaičio — Putino šiuropiją baladę „Mozartas“, Jono Aisčio ašaras spaudžiantį eilėraštį „Partizano šermenys“ ir Bernardo Brazdžionio didingos ir jaudinančios patetikos kūrinį „Ištemto Sibiran (mirusio) žodis“. Visa ši rečitalio dalis savo tema ir nuotaika sudarė monumentalią vienumą, aktorius išskatuotą skulptūrinu ryškumu.

Po pertraukos, kurios metu publika turėjo progos kavinės vestibulyje atsigavinti kava ir nusipirkti poezijos knygų, antroji vakaro dalis pradėta Vinco Krėvės poezija prozoje „Daina apie arą“. Placų mostų Krėvės sakinyje deklamuotojai buvo kur išsitiesti. Aktorius ta galimybę čia labai įtaigiai pasinaudojo. Populiarus Jono Aisčio eilėraštis „Si-lainė“ buvo bene pats lyriškiausias išsivijiosios nostalgijos išakymas. Dainingi K. Bradūno posmai „Kad nebūtum viena“ aktorius interpretacijoje pavirto tikru liaudinio katarsio dainuotiniu įsikūnijimu. Atrodo, kad čia buvo visai tiksliai atspėta paties autorius užmanymo pobūdis. Santvaro „Gandrai“ vakaran atnešė vaizdo realybę ir minties simbolinę gelmę.

Atokvėpiui vėl Elenutės ir Onutės Blandyčių daina ir deklamacija. Šį kartą skambėjo premijotais Birutės Pūkelevičiūtės eilėraštis apie baidiusius birželio trėmimus. Muzika kompozitoriaus Broniaus Budriūno. Ap-lamai poezijos vakaran šį vandenutinė poezija solistių Blandyčių buvo įjungta gana natūraliai ir labai tiko visai kamerinio vakaro aplinkai.

Paskutiniame aktorius išėjime išgirsta K. Bradūno nostalgikieji eilėraščiai „Kalbėki, plunksna“ ir „Švilpnė“. Ypač pastaroji buvo padeklamuota su detaliausiu visų niuansų išieškojimu. Didingai ir graudžiai aidėjo Balio Sruogos Sapiegos monologas. Po kurio vėl visai kitokia muzika: Antano Gustaičio humoristiniai eilėraščiai — „Draugystė“ ir „Jei būtų man leista“. Visas rečitalis baigtas Bernardo Brazdžionio „Pavasario kelione“, labai tikusia žydinčio pavasario nuotaikai ir Poezijos dienų baigminei užsklandai.

Bendrosios šių metų Poezijos dienų išvados būtų tokios. Abiejų dienų programose publikos netrūko. Ji iki ašarų ir iki juoko buvo įsiklausiusi į kūrybinio lietu-

Marija Tūbelytė

Gėlės

Marijos Tūbelytės tapybos paroda

Šiuo metu M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje vyksta įvairiais atžvilgiais gana egzotiška Marijos Tūbelytės tapybos darbų paroda. Egzotiška ta prasme, kad dailininkė ją Chicagoje atvežė net iš Taivano (Tautinės Kinijos), kur jinė jau kurį laiką gyvena. Egzotiška ir ta prasme, kad parodoje akysna krinta kaip tik Tolimųjų Rytų peizažai, nečionykštės gėlės ir rytiškių portretų veidai. Žodžiu, kai netekome taigios tolimojo pasaulio pakraščius vaizdavusio dail. Jono Rimšos, tai su egzotiška kraikio drobėmis atėjo Tūbelytė.

Labiausiai vis dėlto dailininkė yra peizažistė. Ir kompoziciniu ir spalviniu atžvilgiu šio pobūdžio paveiksai Tūbelytei yra labiausiai pavykę. Tai ramus, statiško tyrumo kalnų, medžių ir namų vienuma, sugerianti savin ir savotiškai ryti-tišką saulės šviesą ir ryti-tišką kos pavakarės šešėlius.

Gėlių puokštės ir portretai yra antrasis dailininkės įkvėpimo stimulus. Vienur ir kitur, nesivaikydama aštraus avangardo, dailininkė lieka ištikima tapybos situacijai, kurios reikėtų ieškoti kažkur tarp Rodis-seau primityvizmo ir tarp Gauguino temos ir spalvos.

Paroda sąžiningai apipavidalina, akiai maloni. Uždaroma birželio 3 d., 1 val. popiet. Paroda rengė ir globojo korporacija „Giedra“.

viškojo žodžio prasmę ir skambėjimą. Puikus programų pavai-rinimas buvo Balio Gaidžiūno literatūrinis filmas. Buvo parodytas dėmesys ir poezijos knygoms. Kavinės vestibulyje jų parduota gražus skaičius. Publikos tarpe buvo matyti net svečių iš toliau — iš Los Angeles, Toronto, New Yorko ir kitur. Malonu, kad jie, ilgo šventinio savaitgalio proga, lankydami Chicagoje gimines bei pažįstamus, rado laiko ir Poezijos dienų programai išsigrįsti. Džiugu buvo matyti Poezijos dienos ir svečių Stasį Lozoraitį, Jr., Lietuvos atstovą prie Šv. Sosto. Atvykęs Chicagoje kitąs reik-lais, jis vis dėlto neaplenkė ir Poezijos dienų. Gaila, kad jo patvyzdžiū nepasėkė tam tikras žikagiečių sluoksnis. Publikoje beveik nesimatė bendruomeninių, visuomeninių, švietimo, fondų ir panašių institucijų vadovų bei dūžiu. Todėl atrodo, jog ir šiems laikams tiko Balio Sruogos žodžiai, aktorius Palubinsko ištarti garsiajame Sapiegos monologe:

Ne, ne. Bajorų mirė Lietava, Ne mūsų... Jie buvo putos asotų mūdais, Išplurūs, tuščiavidurės, karčios...

I Lietuvą žiemojančią čia, Kad spieguose po strom mifine Neliautų plakus Lietuvos širdis.

p. m.